

Edmund Campion

IZ ŽIVOTA JEDNOGA BORCA KRISTA KRALJA*

IZDAJA

Elizabeta se jako zabrinula. Zar je njezin narod zaboravio na nju? O njoj nitko više ne govori... Narod je poklonio svoje srce jednom rimokatoličkom svećeniku, zagonetnom čovjeku, koji uvijek dolazi k ljudima usred tamne noći, i nitko ne zna, otkuda je došao. Ranim jutrom pokuca on na njihova vrata i donosi im sreću u kuću. A kada dođe sheriff, on je već iščeznuo. Ovaj je Isusovac uistinu zagonetan. Nalazi se svagdje i nigdje: katolici ga nalaze svagdje, a neprijatelji nigdje. Sad je eto opet gospodi iz kraljičina vijeća zadao toliko brige, da pobjesne, čim čuju njegovo ime...

London kao da se promijenio. Sve govori o staroj vjeri, o njezinu blagotvornom djelovanju i njezinoj snazi. Zašto su nam je oduzeli? pitaju se protestanti, najprije tiho, a onda sve glasnije. Gledajte, kako katolici junački podnose sve nevolje i kako sigurno odbijaju sve navale! Gledajte njihove svećenike! Nisu li oni uistinu vitezovi Gospodnji, a ne podle sluge ljudske vlasti, kao što su naši propovjednici? Gledajte samo tog Campiona!

Savjest se Engleske probudila. Narod se je osvijestio. I sad sa strahom očekuje kaznu s neba za svoju nevjeru i otpad od prave vjere. Svaki je izvanredan događaj tumačio kao kaznu Božju. Užasna je strava obuzela ljude, kad se jedne ljetne noći pojavio nad Londonom veliki komet, crven poput krvi. Pričinilo im se, kao da će ogranj pasti na zemlju. Na jugoistočnoj obali opaze jedne noći neprijateljsku flotu. Na obali se grozničavom žurbom pripraviše za obranu. Evo ih već sasvim blizu. Sve same neprijateljske lađe. Još malo pa će opaliti prvi top... Kad li se odjednom cijela slika rasprši u maglu i oblake.

I ljudi su bili uvjereni, da ih Bog kažnjava ovakvim strašilima. Da, došao je dan osvete srdžbe Božje!

Jaki je potres potresao zemlju. U crkvi sv. Otkupitelja kraj novih vrata u Londonu padale su za potresa cigle i ubile nekoliko muževa — otpadnika, ito pred istim onim svijetom, pred kim su se odrekli prave vjere.

* Odlomak iz knjige Edmund Campion, koja doskora izlazi u II. nizu »Knjižnice Života«.

Strah je obuzeo sve, pače i one među sigurnim gradskim zidinama, i one u gorskim brdima.

U državnoj kancelariji hoda lord Leicester nemirno tamo amo. »All devils!« protisnu kroz zube i udari šakom o stol. »Kakve sve gluposti ljudi vjeruju!«

Nato se zaustavi pred svojim tajnikom.

»Svemu tome da je kriv onaj Isusovac?«

»Narod tako među sobom govori, Mylord!«

»Je li on bacio i one cigle na odmetnike u crkvi?«

»Kažu, da je kod toga sudjelovala njegova moć.«

»Je li on i komet dozvao?«

»Ja ne znam. Ali ljudi su vidjeli pokraj kometa strašnu željeznu ruku. Držala je ognjeni mač. Kažu da je to bio Campion i prijetio nam se.«

»Hahaha!« Leicester se okrene i pogleda kroz prozor. »Da,« promrmlja sam za sebe. Elizabeta je oduzela narodu vjeru. A sad se eto kroz sve pukotine uvlači u zemlju praznovjerje.«

Zatim dođe k stelaži sa knjigama i uzme u ruke jedan svezak. Bio je to rukopis Campionove »Povijesti Irske«, koju su našli pred nekoliko godina na lađi, kad su tražili Campiona. Na prvoj strani bila je posveta njemu, lordu. On pročita: »Ne znam ni za koga, koji bi me potpuno poznavao. Ali vaše gospodstvo pozna sve one putove, koji su me k Vama vodili i usko me s Vama povezali...«

Lord se sjeti starog prijateljstva. Ali samo na čas.

»Mislite li«, upita on nakon kratkog razmišljanja svoga tajnika, »da bi ga Eliot, za koga ste mi govorili, mogao naći?«

»On tvrdi, da ima pristup k svim katoličkim krugovima. Ne će dugo potrajati, misli on, i otkrit će Campionov stan.«

»Ja mislim, da momak želi samo spasiti svoj život. Zna on dobro, da mu se radi o glavi.«

»Možda bi se ipak moglo pokušati. Dat ćemo mu jednog čovjeka, koji će paziti na nj.«

Lord preleti okom Eliotova pisma, koja mu je pisao iz zatvora. Upravo se zgrozio, kad je čitao, kako taj bijednik nastoji izbjeći vješalima, a kao otkupninu nuđa život jednog drugog, jednog svećenika, svog dobročinitelja, koji je postupao s njim kao otac sa svojim sinom...

Onda uzme sa stola mali lijepo urešeni čekić i udari njim triput o gong. Mukli puni zvuk zvao je izdajicu i ujedno odsudni čas za O. Campiona.

»Dovedite mi Georgea Eliota«, zapovijedi lord časniku. »A vi«, okrene se prema svom tajniku, »otvorite prozore. Sasvim ih otvorite, da ne moram udisati zadah izdajice.«

O. Campion je slutio, da se bliži njegov čas.

Često je klečao pred Presvetim u tihom dvoru u Stenoparku i dugo se razgovarao sa svojim Spasiteljem. Još mu se katkada srce stislo, kad je pomislio na budućnost. Ta čovječje je srce tako slabo, a izdajstvo se krije u svakom njegovu kutu. No volja mu je

bila čvrsta. Ujutro 11. srpnja obnovio je mirnim i sigurnim glasom pred svojim redovničkim poglavarom zadnji put zavjete »Božanskom veličanstvu, pred presvetom Djevicom Marijom i cijelim dvorom nebeskim«.

A onda opet u borbu. Žurno i veselo kao uvijek. O. Parsons bi ga poslao u inozemstvo. No — žetva je zrela, i njive su Gospodnje stajale pune ploda. Pa da se odrekne ovakvog radnika, kao što je O. Champion? Ne, toga nije mogao učiniti.

Ali neka se na čas ukloni ovoj buri, koja se podigla proti njemu. Neka ide na sjever. Najprije u Lancashire, a onda u Norfolk.

Već su se bili oprostili, izmijenili šešire, na rastanku domahnuli jedan drugom uvjereni, da se ne će više vidjeti. No već nakon kratkog vremena začuje O. Parsons konjski topot. Champion se vratio.

»Zaboravio sam Vas za nešto zamoliti...« i ispriповijedi O. Parsonsu, kako ga je molio Mister Yate, koji radi svete vjere leži u londonskoj tavnici, da pohodi njegove u Lyfordu i ojača ih u velikoj tuzi. Dosada je to uvijek odbio, jer mu je tako svjetovala razboritost. Lyford je naime poznat kao mjesto, u kojem se sastaju katolici. Ondje je bio gotovo uvijek po koji svećenik a već nekoliko godina s dopuštanjem kraljičinim i osam redovnica sv. Brigite. Radi toga su se oko kuće neprestano vrtjeli špijuni.

No ovaj put će Champion proći baš pokraj Lyforda. Zato je mislio, da ne bi bilo lijepo, ako se ne bi svratio.

O. Parsons nije najprije htio o posjetu ni da čuje.

»Poznam vašu revnost, da pomognete dušama, i vašu veliku susretljivost. Vi ne možete odbiti ni jedne molbe. Ako jednom zađete onamo, ne ćete tako brzo dalje.«

»Ne«, reče O. Champion. »Treba samo da odredite rok, kako dugo smijem ostati ondje. Ni jedne minute dulje ne ću ostati.«

»Kakvo mi jamstvo dajete za to?« zapita poglavar u šali.

»Evo! Našega brata Ralpa!«

O. Parsons promisli časak. I on je imao mnogo toga da zahvali Mister Yateu.

»Dobro. Pođite onamo. Ali ja vam stavljam brata Ralpa na ovom putovanju za vašeg poglavara. U Lyfordu ne smijete ostati dulje od jednoga dana ili jedne noći i slijedećega jutra.«

Još se jednom srdačno oprostise. O. je Champion bio veseo i rado je podnio poniženje, što je stavljen pod poslušnost brata laika.

U Lyfordu su ga radosno primili. Ali — kolike li žalosti, kad su čuli, da će već slijedećega jutra otputovati!

Redovnice se i ukućani ispovjediše. Onda je došao ovaj ili onaj na kratki razgovor s njim. Tako je noć brzo prošla.

Ujutro je čitao sv. Misu i propovijedao. Iza objeda zajaši konja i u pratnji brata Ralpa i Mister Collingstona, jednog svjetovnog svećenika, koji se tu sakrивao, odjaši dalje.

Nije prošao ni jedan sat, kako su izašli na gradska vrata, kad se na istoku podiže najednom veliki oblak prašine i približavao se prema dvorcu. U danima progonstva zla slutnja prvo je čuvstvo, koje obuzme čovjeka u sličnim okolnostima. No gospođi Yate zasjaše oči od radosti, kad je ugledala došljake.

»Ah! Šteta! Došli ste prekasno. O. Champion je baš otputovao.«

Četica vjernih katolika, koja je eto došla, da se ojača u vjeri, žalila je zajedno s ukućanima svoju nesreću.

»Pozvat ćemo Oca natrag«, reče jedan mladić. »Ta šta je jednostavnije od toga?«

Otrči k svome konju i baci mu se na sedlo. Gospoda je svjetovala, da jedan od skrivenih svećenika, koji su se kod nje zadržavali, pođe s njim. Tako će poslanstvo imati veći ugled.

Svećenik Mister Ford pristane, da ide za Ocem.

Stigli su ga u blizini Oxforda, u jednoj gostionici, usred studenata i profesora, koji su se okupili oko njega. Kako bi ga rado htjeli slušati, gdje propovijeda, ali on je odbio njihovu molbu, da ne upozoruje nepotrebno svoje neprijatelje.

Pred ovim društvom izruči mu Mister Ford svoju molbu. Ostali joj se odmah radosno pridruže. O. Champion je bio u velikoj neprilici. Svi su navaljivali na nj, da se odazove pozivu. I oni će s njima, a on će im onda u Lyfordu posvetiti nekoliko dana.

»Ne, ne! To je nemoguće!«

»Ali, Oče, kad ste mogli redovnicama posvetiti cijeli jedan dan, naći ćete valjda nešto vremena i za više od šezdeset ljudi!«

»Ne. Ja se moram ravnati prema mom bratu, a on putuje još danas dalje.«

Champion je bio duboko dirnut ovom neprisiljenom željom za riječju Božjom, no uza sve to i sasvim odlučan, da ne radi proti poslušnosti.

»Ali, Oče, to je ipak nemoguće. Ipak, vi imate odlučiti.«

Sad on prizna, da je pod poslušnošću brata. Za čas se cijela bura obori na brata. Siromašni je čovjek najprije hrabro odbijao navalu. No na nesreću počеше navadati razloge. I tako je brzo uvidio, da je razoružan.

Konačno zapovijedi Ocu, da se vrati s njima u Lyford. U nedjelju ujutro neka opet krene prema sjeveru. A on će uzeti u Lancashireu Championove knjige i pričekati ga na granici Norfolk.

O. Champion se vrati — izdajici u šake!

Sunce je izašlo i obasjalo brda i doline. Dva jahača jure slabim putevima Lyforda.

»Do bijesa!« reče ljutito jedan od njih.

»Ako mi, huljo, ne nanjušiš popa, strpat ću te opet u rupu! Meni je već dosta trčanja po tim poljima.«

»Samo strpljivo. Danas ćemo doći k jednom katoliku. Ah!...« vikne odjednom Eliot i naglo zaustavi konja. Nedaleko pred njima ležao je Lyford, ponosni dvorac Mister Yatea.

»Eno tamo«, pokaže on rukom prema dvorcu. »Ondje ćemo ga uloviti.«

UHVACEN

U kapelici je vladala velika tišina. Na srebrenim svijećnjacima gorjele su velike voštanice. Najstariji sin pomagao je Ocu kod oblačenja misnog odijela.

Velika je dvorana bila dupkom puna. Po podu je bila prostrta rogozina, a na zidu su visjele slike sv. Petra i sv. Oca.

Na licima sviju čitala se duboka sreća i radosno očekivanje.

Najednom je netko dolje na vratima zamolio, da bude pušten unutra. Gospođa je Yate slušala neko vrijeme, a onda se opet zadubila u molitvu.

Nakon kratkog vremena prišapne joj sluga u uho, da u dvorištu čeka jedan stranac, koji bi želio prisustvovati službi Božjoj. Zove se George Eliot, i on da ga pozna kao dobrog katolika, jer su kod Mister Ropera zajedno služili. Njegov prijašnji gospodar imao je u njega povjerenja.

Gospođa Yate promisli malo.

»Opasno je puštati tuđe ljude. No ako ga ti poznaš kao našeg brata, neka samo dođe.«

Vrata zaškrinu.

»Kako si sretan«, prišapne sluga došljaku u uho. »Nesamo da ćeš prisustvovati sv. Misi, nego ćeš ujedno čuti propovijed O. Campiona!«

»To me doista jako veseli! Samo bih htio otpustiti pratioca protestanta.«

Eliot zapovjedi svom pratiocu, koji je vani čekao, da odmah odjaši k najbližem sheriffu i u ime kraljičino dovede ga ovamo sa stotinu ljudi.

Svećenik je propovijedao o nedjeljnom evanđelju: »Kad se Isus približavao Jeruzalemu, plakao je nad gradom.« Svaka je riječ mogla biti primijenjena na Englesku i na stanje, u kojem se ona nalazila. »Jeruzaleme, Jeruzaleme, koji ubijaš proroke!«

Dok je Otac svoje slušatelje krijepio riječju Božjom, razmišljao je izdajica, bi li ga uhapsio sada, u svećeničkom odijelu, ili bi radije čekao, dok dođu njegovi ljudi. Napokon se odluči za posljednje.

Iza Mise pođu svi u blagovaonicu. Gospođa Yate pozove i Eliota. Ali on se zahvali i žurno ostavi kuću.

To je gospodaricu začudilo. No kad su podvostručili stražu, opet se je primirila.

Doručak još nije bio gotov, kad jedan od slugu pozove gospođu Yate iz sobe. Sva blijeda dođe ona natrag. Poglavarica redovnica skoči prestrašena.

»Bože moj! Šta vam je, gospodo?«

O. Champion je sve to mirno promatrao i odmah shvatio cijelu stvar. Pogleda odlučno gospodu i reče:

»Opkoljeni smo od progonitelja svećenika, zar ne?«

»Da. Dvorac je opkoljen.«

»Dobro!« Otac se brzo snašao. »Ja ću se baciti na konja i prodrijeti njihove redove. Ako me uhvate vani, neće bar vas gnjaviti.«

»Ne, Oče! To nema smisla. Ostanite.«

»Ali i ovdje će me naći. Ja ne mogu uzeti na sebe odgovornost da stavljam u nepriliku ovu kuću.«

»Mi imamo sigurno zaklonište. Dodite za mnom! Brzo! Vaš život ovisi o svakom času!«

Svećenici Ford i Collington požure se s Ocem Championom u potajnu sobu iznad ulaza u kuću. Ondje je u zidu bila izdubena dosta velika rupa tako, da su sva trojica mogla leći jedan do drugoga.

Dok su u kući na sve strane vikali, bučili, dozivali, molili su svećenici tiho u svom skloništu pomoć s neba i ispovjedili jedan drugoga. Pokora za grijeha bila molitva iz Očenaša: »Neka bude volja tvoja!«

Cijelo poslije podne letao je Juda Eliot — kako su ga odsada zvali i katolici i protestanti — po kući, lupao po svim zidovima, pretražio sve ormare i zakutke. Ali — svećenika nije našao.

Konačno je ljudima već bilo neugodno, da još dalje zanovijetaju ovoj kući. Bili su to ipak susjedi Mister Yatea i čestiti ljudi, koji su samo preko volje poslušali sheriffovu zapovijed. Sheriff prestane s pretraživanjem i ispriča se kod oprostaja. Morao je izvršiti kraljičinu zapovijed.

Čim su seljaci izašli van, iskališe svoju srdžbu. Samo ovom glupom Eliot imaju zahvaliti, ako se sad prekinu njihove prijateljske veze sa susjedom. Radi takvog jednog glupana morali su protatiti cijelo poslije podne.

Eliot je bio bijesan.

»Vi biste htjeli meni pripisati krivnju za neuspjeh? Vi ste za to odgovorni ito pred državnim vijećem. Vi držite s papistima. Dakako! Zašto niste porušili zidove? Ili mislite li, da ćete naći svećenika pod krevetom?«

Sheriff odgovori oštro:

»Ja nemam dopuštenja za takvo što!«

»Da! Ali ja imam!«

Eliot izvuče jedan spis i počne ga čitati. Jedan od seljaka dođe mu iza leđa i pogleda preko ramena. Glasno se nasmije i vikne:

»Prevara! O tom nema ništa napisano!«

»Sir!«, vikne Eliot sheriffu. »U ime kraljičino uhapsite ovog prijatelja Isusovaca. Odmah na mjestu! A sad pretražimo još jednom kuću.«

Ovo nasilje ustraši sve skupa. Okrenuše se i pođoše još jednom za izdajicom.

U kući su već zahvaljivali Bogu, što je pogibelj sretno minula. Muškarci i žene čestitali su jedni drugima, a gospođa Yate pozove svećenike iz njihova skrovišta.

Kad odjednom eto opet sheriffa pred vratima i traži, da ga puste unutra. Gospođa je imala još toliko prisutnosti duha, da ga zadrži. Šta znači ovaj ponovni posjet? Zar danas nemaju u Engleskoj više obzira ni prema jednoj bolesnoj ženi?

Sheriff je zamoli, da ne krivi njega. On je prisiljen da ovako radi. No prema njoj će ipak imati obzira, to se razumije. Ona može izabrati za noć jednu mirnu sobu, i on joj jamči, da nijedan od njegovih ljudi ne će ni pokucati na njezina vrata.

Gospođa izabere za noćni počinak sobu pokraj skrovišta za svećenike. Dok je u cijeloj kući vlada buka i vika, progonjeni su svećenici ostali posve nesmetani.

Juda Eliot je naličio grabežljivoj zvijeri. S čekićem u ruci trčao je iz sobe u sobu, lupao po zidovima, gdje bi primijetio malo sumnjiv tutanj, probio bi zid.

U salonu je skinuo sa zidova sve slike. Kamin je pao kao žrtva njegova bijesa. U svim su sobama porušili pod.

Kasno u noć baci konačno i on oruđe iz ruke. Izgubio je nadu, da će ovdje naći Campiona. Gospođa Yate zapovijedi, da dadnu momcima večerati.

Doskora svi usnuše. Iskoristili su priliku i dobro se napili piva, kojeg su dobili, koliko je tko htio. Već se je činilo, da će se sve dobro svršiti. Ali ženska revnost sve pokvari!

Redovnice sakupe sve katolike u gospođinu sobu. Ova pokuca tiho na zid O. Campionu i zamoli ga, da im rekne nekoliko riječi za oprostaj i da ih blagoslovi.

Kad se društvo opet razilazilo, spotakne se netko u tami. Jedan drugi padne preko njega. Nato se probudi jedan od momaka. U polusnu opazi, kako neki svećenik bježi. Vidio ga je samo na čas, ali — to je bilo sasvim dosta.

Digne uzbunu. Svi se probudiše.

»Isusovac!« vikne Juda Eliot. »Sad ga imamo!«

Upale svijetlo. Razlete se po kući. Opkole dvor.

Provale i u sobu gospođinu. Traže na sve strane, po svim kutovima i sobama . . . Traže sate i sate, ali i opet uzalud.

Ujutro je sheriff sakupio u dvorištu svoje ljude. Čekali su još samo jednoga: Eliota. Gospođa Yate je naložila jednom od slugu, da pripazi na izdajicu i otprati ga iz kuće.

Sav skršen silazio je Eliot niza stube. Onda udari iznenada šakom u zid: »Ovdje još nisu probili!«

Sluga se naglo krene, blijed ko krpa.

»No već ste doista dosta razrušili!« promuca. Glas ga je izdao.

»Aha!« Eliot opazi njegovu zbunjenost. »Ovamo čekić!«

Podigne teški kovački čekić i počne udarati po stijeni. Ona popusti. Kroz rupu opazi sva tri svećenika.

Ovi su čuli buku na hodniku i pripravili se za najgore. I eto ih sad pred njihovim izdajicom, blijedi, ali posve mirni.

»Neka bude Gospodin blagoslovljen!« reče O. Champion. I tako se sigurno ogleda oko sebe, poče tako prijateljski razgovarati s progoniteljima, da je doskora nadvladao njihov bijes.

U RUKAMA NEPRIJATELJA

Eliot odvede svećenike k Forsteru, glavnom zapovjedniku sheriffa u Lyfordu. Ovaj se tek prošli dan vratio s putovanja. Izvori nam kažu, da cijelo pretraživanje ne bi bilo tako surovo, da je on lično bio nazočan.

Mister Humphrey Forster visoko je cijenio Campiona već u Ofordu. Glas o svećeničkoj svetosti priveo ga je potajno opet k vjeri. Sad ga je tri dana posluživao u svojoj kući, dok nije došla odluka iz Londona, što će s njim. S Campionom su ovdje postupali ne kao s uhvaćenikom, nego kao s prijateljem. Svaki put je sjedio kod stola na počasnom mjestu.

Četvrti dan dođe nalog, da dovedu svećenike pod jakom paskom u London.

Juda Eliot jahao je ponosno na čelu povorke. Njegovo novo ime, koje su mu putem prolaznici dobacivali, nije ga mnogo uznemirivalo.

U Abbingtону, u blizini Oforda, razgovarao se O. Champion prijateljski sa studentima, koji su došli onamo, da vide glasovitog čovjeka.

»Mister Champion«, reče Eliot kod jela. »Vi imate za svakoga prijazan pogled, samo ne za mene. Sigurno se ljutite radi mog djela.«

»Neka ti Bog oprost, Eliot, što tako nisko misliš o meni. Ne, ja sam ti oprostio i kao znak za to, ispit ću u tvoje zdravlje. Ako se pokaješ i ispovijediš, dat ću ti i odrješenje. Ali ćeš dobiti tešku pokoru!«

U Hanleyu opazi Otac slugu svog redovničkog brata i pozdravi ga veselim smiješkom, no učinio je to s velikim oprezom, da ga ne stavi u nepriliku. Stražari su naime budno pazili na svaki njegov mig. Villiama Fallya, koji se previše k njemu približio, prepoznali su kao svećenika i uhapsili. Bio je zaređen u Reimsu pred četiri mjeseca, a u Engleskoj je boravio tek nekoliko tjedana.

Blizu Londona dobili su od državnog vijeća nalog, da ne ulaze u London do 22. srpnja. Toga je dana bio veliki sajam. Svećenike će provesti po gradu u sramotnom ophodu i tako ih izvrnuti ruglu i porugama svjetine.

O. Campionu su svezali ruke na grudima, laktove prema leđima, a noge konju ispod trbuha. Tako se nije mogao na sedlu ni maknuti. Na šešir su mu prikopčali papir s natpisom: »Campion, buntovni Isusovac«. Kao glavni od trojice uhaćenih morao je jašiti pred drugima.

Svjetina je navrla na ulice, vikala, rugala se, pogrđivala svećenike, pljuvala na njih...

O. Champion je gledao oko sebe gotovo radosno. Vidio je doduše mnogo mržnje, rugobe, ali usred svega toga i mnogo utješnih prizora: lica, na kojima se odrazivalo saučešće; tu i tamo pozdravio ga koji potajni mig, kratki pozdrav rukom; vidio je jednu mladu ženu, kako je pogledala kroz prozor, i kako joj je zamro smijeh na usnama, a onda je problijedila i uhvatila se za srce. Čitamo u starim spisima, da su se ljudi u Londonu ogorčeno tužili na ovakav postupak. »Bilo je očito, kako je Engleska duboko ugrezla u barbarstvo, kad je tako pogrđivala — ito još prije svega sudbenog postupka — jednog muža, koji je radi svoje učestnosti i čudorednosti bio poznat u čitavoj Evropi.«

U Toweru je primio uhapšenik komandat Sir Owen Hopton. O. Champion ne još jednom obrati svojim čuvarima, zahvali im i oprosti svu sramotu, koju su mu nanijeli.

Nato se zatvore za njim teška vrata grozne tamnice... Sad je sasvim u vlasti neprijatelja! Trnci mu prođu cijelim tijelom.

Mnogo je već čuo o spretnosti mučitelja, kojom su krsili srčanost svojih žrtava. A šta će tek njim raditi! Pa šta hoće ovi propovjednici, koji se tako upadno motaju oko njega?

On slući jako dobro, šta bi oni htjeli! Kakav bi to bio trijumf, kad bi on otpao!

Već nekoliko dana boravi u strašnoj ćeliji »Little Ease«. Ne može tu ni hodati, ni stajati, pače ni sjedjeti ni ležati. Cijelo je vrijeme skvrčen. Kroza zid čuje jaukanje i stenjanje svojih drugova, koje su skupa s njim uhvatili u Lyfordu i već ih stavili na muke.

U tim teškim časovima dizao je Otac srce k Bogu svojemu i ozbiljno s njim razgovarao.

Ujutro 25. srpnja otvore se vrata njegove ćelije, i on se izvuče napolje. Pod jakom stražom odveden je prema Temsi, ukracan u lađu i — odvezen uz Temsu. A onda se nade pred svojim negdašnjim obožavateljem, grofom Leicesterom. Kod njega je našao i grofa Bedforda, također dobroć znanca. Osim njih su bila još dva državna tajnika.

Dočekali su ga sa svim počastima. Grof Leicester se prijazno obrati prema njemu:

»Poslali smo po vas, jer bismo htjeli čuti, zašto ste vi i Parsons došli u Englesku.«

Jednostavnim riječima razjasni im svećenik, kako su došli u Englesku, da spasavaju duše.

»Tako je to«, reče na koncu, a iz njegovih je riječi sijevao nutarnji žar. »Nisam ništa prešutio, ništa poljepšao. Duše — to blago, koje tražim.«

Slušali su ga pognute glave. »Ja ne nalazim nikakve krivnje na vama«, reče konačno grof Leicester, »izuzevši to, da ste pristalica Papin.«

Ocu Championu zasjaše oči: »A to je, Mylord, moj ponos!«
Iznenada se otvore vrata pokrajnje sobe i Isusovac se nade pred kraljicom. Ona ga pogleda tamnim očima i — činilo se — kao da se sili na smiješak. Didlev mu lakom kretniom ruke objasni, da kraljica želi s njim govoriti.

Otac stupi odlučno nekoliko koraka naprijed. Na vratima se na čas zaustavi i duboko uzdahne uprvši čvrsto oči u Elizabetu.

Vrata se zatvore. Šta su sve govorili toga sata ova žena, koja je nosila englesku krunu i ovaj muž, koji je držao u svojoj ruci srce Engleske? Toga ne znamo. Ali jedno smo ipak doznali: ona ga je pitala, da li je on priznaje zakonitom vladaricom zemlje. Kad je on to potvrdio, ponudila mu je slobodu, život, bogatstvo i prva mjesta na svom dvoru. Samo se mora odreći Pape.

Oba su grofa radoznalo pogledala na vrata, kad su se otvorila. Najprije je izašla kraljica, a za njom svećenik. Kraljica je bila blijeda, namrštena čela. Lice je svećenikovo bilo ozbiljno, oči su svijetlile posebnim sjajem.

»Mylord!« reče kraljica grofu Bedfordu. »Pošaljite ga natrag u zatvor.«

Sir Owen Hopton, zapovjednik Towera i odani sluga dvora, jako se ublažio. On je tako grubo postupao s Isusovcem, a grof Leicester iskazuje mu eto tolike časti. Odmah je izdao nalog, da Oca zatvore u jednu bolju sobu.

I opet su počeli dolaziti O. Championu u posjete anglikanski propovjednici. Svaki dan su bili kod njega! On ih je pustio, neka samo govore, jer je ipak cijenio revnost ovih ljudi. Ali kad su odlazili od njega, osjećali su, da je on više na njih djelovao, nego oni na njega.

Konačno je došao k njemu i sam zapovjednik tvrđave Hopton. I njega je Otac pustio, da slobodno govori. Pa kad ovaj otvrdnuli vojnik nije naišao ni na kakav otpor topova i bajuneta, mislio je, da je već potpuno pobijedio. Sav se razdražao i obećao Ocu sve moguće tako, da je već i sam bio posve očaran. Danas su to samo riječi, ali doskora će biti prava stvarnost... Champion se na sve to smiješio i nije rekao ni riječi. Zapovjednik ode sav sretan i zadovoljan. Bio je siguran, da je Isusovac popustio. Uostalom, tko bi i mogao odoljeti tolikim obećanjima! Toliko bogatstvo, časti, službe!

Champion je svladan! Tako je počeo okolo govoriti. Za nekoliko dana zasjest će Isusovac Canterburšku biskupsku stolicu. Zamolio je kraljicu za oprostjenje i prihvatio njezinu ponudu.

Sa propovijedaonica su javili sluge riječi Božje, da je Champion zaniijekao vjeru. Sad izrađuje sjajan opoziv svojih spisa. U katedrali sv. Pavla propovijedat će o protestantizmu, a onda će javno spaliti svoju knjigu.

Laž se raširi po cijeloj zemlji. I dolazile su neprestano nove iz Londona. Walsingham, engleski državni tajnik, nije se ustručavao da ovu lažnu vijest javi na francuskom dvoru.

Kakon nekoliko dana dode Hopton k O. Championu s perom i papirom. Otac je i ovaj put šutio. Ali taj je vojnik ipak uvidio, da ima još i druga snaga, a ne samo topovi, barut i olovo.

Hopton je morao izvijestiti kraljevsko vijeće, da mu pothvat nije uspio. Ovo dade zapovjedniku odgovor na svoj način: Champion ima da odgovori na slijedeća pitanja:

Tko ga je poslao u Englesku?

U kojim je sve kućama bio primljen?

Tko ga je podupirao i pomagao?

U kojim je kućama čitao sv. Misu?

Tko se kod njega ispovijedao, i šta su mu sve rekli pod pečatom ispovjedne tajne?

Gdje je tiskana njegova knjiga?

Tko ju je primio?

I konačno sudbonosno pitanje:

Šta on misli o buli Pija V. proti Elizabeti?

Ako ne bude htio odgovoriti, neka ga stave na muke.

Od prvoga dana svoга zatvora bio je O. Champion pripravan na grozne muke. Kroza zid je čuo neiskazano jaukanje i steganje i znao je, da je Sir Hoptonu došao u posjete grozan čovjek, Mister Norton, koji je upravo s velikim uživanjem činio ljude na rastezalima »za jednu stopu duljima, nego što ih je Gospodin Bog stvorio«.

Prvi dan je O. Champion bacio letimičan pogled u sobu za mučila. Vidio je grozne sprave: usred sobe jedna četverouglasta, tako zvana rack. Tko je bio osuđen na tu vrst muke, bio je položen na tu spravu. Ruke i noge su mu čvrsto svezali i onda ga onako u vodoravnom položaju dizali, a ujedno rastezali na sve četiri strane. Žrtva je tako razapeta visjela i po nekoliko sati. Da još povećaju boli, zaboli bi katkada i igle ispod nokata na rukama i nogama.

Pokraj racka vidio je O. Champion veliki željezni obruč, koji je u sredini imao šarniru, pa ga se moglo rasklopiti. Žrtva bi se morala skupiti i stisnuti u taj obruč. Krvnici bi poklekli kraj njega, stisnuli obe polovice obruča i pričvrstili ih. To je zloglasna »kći Scavingera«. Posljedica je ovoга mučenja bila, da su unutarnji organi posve oštećeni, a na usta, uši i nos udarila bi krv.

Još je jedna treća vrst mučila bila onda u Engleskoj u običaju: željezne rukavice, ili — nešto slično — šaraf za palac. Ručne zglobove ili ručne prste prišarafili bi visoko na željezo. onda bi izmaknuli podnožje, na kojem je čovjek stajao... P. Gerard je kasnije visio tako pet sati. Za to je vrijeme pao pet puta u nesvijest. »Ruke su mi tako jako natekle«, pisao je, »da je meso prešlo rub željeznih rukavica.«

Kad je O. Champion šutio na pitanja, koja mu je stavio Sir Hopton, rekoše mu, da će sutradan na mučila.

Ujutro je morao Otac sa slugama u groznu sobu. Na vratima se bacio na koljena i kratko se pomolio. Ojačan ustane.

»Gdje da se postavim?« zapita i pogleda mirno na strašna mučila.

Morao je na rack. Dva su krvnika brzo svezala konopce oko zglobova i počeli dizati spravu. Tijelo se polagano uzdizalo. Kad je lebdjelo već koji metar iznad zemlje, činilo se Ocu, kao da će mu otkinuti udove od tijela. Ruke iskočiše iz zglobova... A sluge su i dalje rastezali...

Obuzele su ga užasne boli. Jesu li to stavili žeravicu na zglobove? I tko to udara kod svakog udisanja po grudima kao kakvim čekićem?

Glava mu doskora klone. »To je strašno«, zastenje tiho. »Bože moj, daj mi snage do konca!«

Kroz prozor je prodrila sunčena zraka i obasjala svećenikovu glavu. Svijetlo ga je zaslijepilo i on je vidio čas crvene, čas zelene krugove, kako mu se kreću pred očima. Onda mu se pričinilo, da mu se udovi rastežu i postaju duži. Bol u zglobovima osjećao je, kao da ga boli negdje izvan njega. Hvatala ga nesvijest.

Uto se nagnu nad njega neko bradato lice.

»Mister Campion, kako glase imena onih, koje ste pomirili s Rimom?«

Otac napne svu svoju snagu. Samo sad ne popustiti. Ili ostati pri potpunoj svijesti, ili pasti u potpunu nesvijest! No nikako ne smije zapasti u ono opasno stanje, u kojem usta govore, a volja je vezana.

»Mister Campion«, čuo je glas kao iz daljine. »Imena pomirenih...«

»Bože«, uzdahnu svećenik, »daj mi snage!«

»Ha? Vi šutite? Čujte. Ja ću vam pročitati imena...«

Odjednom uzmakne nesvijest. Otvorenim očima pogleda Otac nadstojnika mučila. Ovaj je držao u ruci nekakve papire.

»Dakle slušajte. O Božiću ste bili u kući Henrya Pierrepointa, Holmea Pierrepointa i Thoresbya u Nottinghamshireu; nakon dva tjedna pošli ste u Derbyshire i stanovali ste kod Mister Langforda, kod gospođe Foljambe, zatim kod Mister Amiasa. Onda ste otišli prema sjeveru u Yorkshire... Jeste li čuli?«

Otac se sav zbuni i pogleda mučitelju u oči.

»Bože!« uzdahne. »Tko vam je to izdao?«

Ali odmah se ljuto pokaja, što je oslabljen bolima izrekao te riječi.

»Tako!« usklikne Norton. »Vi dakle priznajete, da ste bili ondje! Da, to smo mogli misliti«, reče glasno i zadovoljno prema ostalim prisutnima. »Ipak je to prokleta, da su u onom kraju ljudi tako tvrdokorni! No, stavio sam samo jednog od onih osumnjičenih na muke, pa je sve izdao. A sad ste čuli potvrdu njegovih izjava.«

Ove su riječi upekle svećenika u dušu poput žive žeravice. Dao se je nadmudriti. To je danas njegova najveća muka.

»Dakle, Mister Campion!« opet će Norton smiješeći se. »Sad nam još samo recite, kod koga ste bili u Yorkshireu?«

»Ne ću ništa reći!... Nisam ni prije... ništa priznao...!«

»Mister Campion, odgovorite još samo na nekoja pitanja i vi ste slobodni.«

Šutnja...

S jednoga tornja na Toweru odjekivali su hici topova. Kakav to brod ulazi svečano u luku? Je li se to Sir Francis Drake krcat zlatom vratio sa svog putovanja? Ili je to lađa kojeg stranog kneza? Tutanj topova samo je na čas svratio Campionovu pažnju. Onda je opet molio, sav uronjen u Boga.

»Mister Campion!« javi se Sir Norton. »Ako vam je teško govoriti na mučilima, skinut ćemo vas. A onda ćete nam reći ime-na, zar ne? Moгу li vas skinuti?«

»Ne! Pustite me da visim!«

Vrijeme je polako odmicalo. Trebalo je cijelu vječnost, dok je sat na zvoniku sv. Pavla odbio slijedeći četvrt. I tako su prolazili sat za satom.

»Mister Campion!«

»Bože, daj da ostanem vjeran i da umrem.«

Došla je noć. Norton zapovjedi da ga odvežu. Svećenik je bio u dubokoj nesvijesti, no ipak je stenjao, kad su mu sluge do-ticali izmučene udove.

Campion je morao još jednom na rack. I ovaj put osta stalan. U očajnom bijesu morali su njegovi neprijatelji priznati, da ne mogu od njega ništa doznati.

Katolici nisu drugo od njega ni očekivali. On, njihov vođa, mora prije umrijeti, nego da se iznevjeri. No ipak su to bili tješ-kobni dani čekanja, dok su čekali na vijesti o njemu.

A vijesti su bile porazne! Govorilo se, da je Campion sve izdao. Odrekao se vjere. Naveo je imena svih onih, koje je priveo Katoličkoj Crkvi. Kao dokaz navedene su samo neke glasovite kuće. I onda su slijedila ona imena, koja je Norton pročitao pred Ocem za vrijeme mučenja.

Ostali, koji nisu navedeni, ali se za njih točno zna, stajalo je u proglasu, neka se sami jave i tako zavrijede oprostenje i mi-lost njezina veličanstva...

I laž je doista primljena kao istina. Nastala je grozna uzbu-đenost. Mnogi planuše na Campiona. Tako ih je dakle njihovo povjerenje prevarilo. Ovaj čovjek, koji ih je poticao da budu jaki i da se muževno ponesu, postao je eto sam Juda Eliot, najveći izdajica u zemlji! Mnogi su otpali, a krivnju za to bacili su na O. Campiona.

Doduše, bilo je svagdje i onakvih, koji nisu bili tako lako-vjerni, nego su upozoravali, da je Burghley lukava zmija: što nje-mu koristi i što služi dobrobiti naroda, ili ako se njemu bar tako čini, to je za nj ispravno sredstvo, da dođe do svog cilja. Laž i istina — te razlike on ne pozna.

No drugi su opet upirali prste na sheriffe, koji su sad provalili i u kuću lorda Vauxa, Teshama i Catesbya te uhapsili ove dične borce katoličkog duha. »Eto, to je Championovo djelo!«

Ova je vijest doprla i u tamnicu. Kad je Pound čuo za to, bio je sav izvan sebe od ljutine. Otkad je u Hogsdonu govorio s Isusovcem i pročitao njegov spis, na koji ga je on potaknuo, činilo mu se, da se je pojavio spasitelj domovine.

A sad eto! Povrijedio je i samu ispovjednu tajnu!

Ako je to istina, onda je to strašno! Nepodnosivo! Pa ipak, čini se, da je tome tako. Ne govore li za to tisuću dokaza? A konačno — ah! i on sam pozna neizrecive muke na mučilima...

Nutarnje sasvim skršen napisa on svećeniku pismo. Kratko i zbijeno pita ga, je li istina, što se govori.

O. Champion je po svoj prilici sad prvi put čuo, što se sve vani govori, kako nastoje, da unište njegov dobar glas kod katolika. Bio je duboko dirnut. On se kao posljednji vitez engleske krvi borio poštenim oružjem, iako sa spuštenim vizirom. A kako nisko i podlo rade njegovi neprijatelji!

»Ne!« odgovori on Poundu. »Vjerujte mi, ja nisam izdao nikakve tajne. Iz neopreznosti sam doduše potvrdio neke podatke. Ali ti su već bili napisani. Ispovjednu tajnu nisam povrijedio. Ne, dragi moj prijatelju! Meni je sveto svako ime mojih dobročinitelja i svih katolika. Isto tako i sve ostalo, što bi moglo imati ikakvo značenje, ostaje zakopano u mojem grudima, i tu ću ga sakriti kao u grobu, pa došlo što mu draže, makar mučila i konopac!«

POSLJEDNJI BOJ

Londonski biskup baci uzrujan Burghleyevo pismo na stol. Zašto mu ovaj tvrdoglavi državnik ne vjeruje! Kako je on, biskup Aylmer, dosada uvijek nastojao, da se ne da Championu prilika za raspravljanje o vjeri. A sad!

Šta piše Burghley?

»Zar je uistinu tako teško nadvikati jednog čovjeka, izmučenog glađu, oskudicom, mukama.«

O Gospodine ministre! Tu se ne radi samo o napola mrtvom čovjeku, tu se radi o istini, koja svijetli u ovom ispaćenom čovjeku! I vi niste svijesni, kolika je opasnost od takvog jednog protivnika? Ali — vi zapovijedate... Dobro! Ja ću vam dovesti za ovu borbu svoje najvrsnije vikače. Nadam se, da će oni vikati i nad i nad vašim porazom...

Biskup Aylmer odredi za raspravu dekana sv. Pavla, Sir Nowella i dekana Windsorskog, Mister Daya. Prva javna rasprava bit će 31. kolovoza.

U kapelici u Toweru zavladao je veselo raspoloženje. Konačno će ipak slušati Isusovca. Već je odavna zauzeto zadnje mjesto, a još se uvijek neki guraju unutra. Za goste iz dvora bila

je podignuta kao neka vrst galerije. A sprijeda, u odijeljenom prostoru, sjedjela su u udobnim sjedalima dva Championova protivnika.

Imali su cijele tjedne vremena da se priprave. K tome su im na stolu ležale cijele hrpe knjiga, kojima su se mogli svaki čas poslužiti. Oba su se prelata tiho razgovarala sa bilježnicima. Držali su se kao vojskovođe, koji su izvojevali veliku pobjedu.

Odjednom sve zašuti. Na sjeverozapadna vrata unide stražari i uvedu nekoliko utamničenika pa ih smjeste na povišenom drvenom podiju.

Sve s uoči bile uprte u ove ljude. Tražili su Oca Campiona. A on — zgrbljen, teturajući — stupi nekoliko koraka naprijed. Njegova je stolica bila nasuprot englikanskih prelata. I onako iscrpljen nije se mogao ni nasloniti na stolici, jer nije imala naslonjača! Nisu mu dali ni stola, da se o nj odupre. Nakon nekoliko tjedana zatvora činilo se, kao da je ostario za nekoliko godina. Lica su mu duboko upala. Gotovo nepodnosiva slabost potpuno je njim ovladala, a lice mu je pokrivo blijedilo i umornost. Oči su sjale iz upalih očnih šupljina, ali su sjale još uvijek svježim sjajem.

Jedan katolik, koji je bio prisutan, pisao je kasnije o njemu: »Mučila su ga skršila. Pamćenje kao da ga je izdalo, žar duha utrnuo.« Pa ipak je bio od srca veseo, što može prisustvovati raspravi. »Jer — slušao sam O. Campiona, kako lako i vješto odgovara na lukavo postavljena pitanja svojih protivnika, i vidio sam, kako je on sve njihove poruge, pogrde i izrugivanja podnosio s takvom veličinom karaktera, da mu se svi slušatelji, pače i heretici, koji su ga ipak proganili, jednostavno divili.«

Nowell otvori bahato raspravu. »Mi smo ovdje, da damo čast istini! Ne radi nas; jer mi smo je našli. Nego radi vas, Mister Champion i radi ljudi vašega kova.«

Zatim odmah navali: »Kako ste se vi usudili predbaciti vladi njezina veličanstva surovost? Zar ste već zaboravili dane krvoločne Marije?«

O. Champion je stajao pognute glave. A onda upre svoje oči u lice protivnika i progovori promuklim glasom:

»Ja sam vas pozvao na raspravu, to je istina. Ali kako smo se našli na bojištu? Oduzeli ste mi moje oružje. Gdje su knjige, gdje je potreba vrijeme za pripravu? Istom sam pred jedan sat doznao, da moram raspravljati. Sve ste mi oduzeli, pa i moje bilješke. Ili zar je to vaš odgovor na moj poziv, da ste me najprije stavili na muke? Preda mnom vješala, iza mene rastezala. Zar je to prikladno polje, da se dade svjedočanstvo istine? Na krvoločstvo, koje vi otklanjate od današnje vlade, primijetio bih samo to: Elizabetina rastezala nisu manje zlo od Marijinih smaknuća. Ja poznam rastezala. Ako moram još jednom visjeti, onda bih radije na vješalima, nego na racku.

Sad je ocrtao muke katolika u tamnici. U dvorani je vladala grobna tišina. Svi su ga pozorno slušali.

Odjednom ga prekine državni bilježnik Beale:

»Ne stavljaju vas katolike na mučila radi vjere, nego radi veleizdaje!«

Campion se uspravi. Duboki gnjev dao je njegovu glasu oštar ton:

»Tko mi od vas može predbaciti ijedan drugi prekršaj osim moje vjere, neka stupi naprijed!«

Nasta mukla tišina. Već na početku rasprave predobio je O. Campion za sebe srca slušatelja. A sad, što su njegovi protivnici bili prkosniji, to je on postajao mirniji i čedniji. Nije se on borio za sebe, nego za Kristovu nauku. To mu je davalo nade u pobjedu, i ta je nada prosijavala iz cijelog njegova bića.

Od osam sati ujutro do jedanaest pred podne trajao je prvi dio rasprave. Drugi dio od dva sata poslije podne do pet navečer. Sunce se već bilo nagnulo prema zapadu i bacalo koso svoje zrake kroz šarene prozore kapele, kad je sudac prekinuo raspravu.

Biskupa su Aylmera izvijestili o uspjehu. On je zabrinuto kimao glavom. Da, to je on bio predvidio. Možda nije mislio, da će biti baš tako slabo. O. Campion — iako je napola mrtav — sigurno je ljude začarao.

»Glupost!« vikne Burghley ljutito. »Veliki dojam pred ličnošću. Ipak bi nam se smijali, kad ne bismo ušutkali ovoга čovjeka.«

Ali — s drugom je raspravom jako zatezao, gotovo tri tjedna. Onda dovedu Oca u Hoptonov privatni stan. Tu će biti lakše zadržati daleko nepoželjnu svjetinu.

Anglikanci su se ovaj put izgubili u sofizmima tako, da je utamničeni opet i opet molio, da se povrate na bitne stvari.

I ova i još druge dvije rasprave, kod kojih su bile nazočne samo izabrane osobe, svršila je kao i prva. Zadnju je sjednicu počeo Dr. Walker ovim riječima:

»Ovaj je čovjek ostavio domovinu i sjedini se s onim čovjekom u Rimu, s našim zajedničkim neprijateljem, antikristom. Onda se je vratio u našu domovinu, povlačio se od mjesta do mjesta, proputovao ju, i na sjeveru u Yorkshiru prouzročio toliku uzbunu, da sad oni, koji su postali mirniji, dižu proti njemu svoj glas i proklinju ga...!«

No O. Campion se nije dao smesti. Kad je Dr. Walker konačno došao na njegov predmet, odgovorio je mirno i prijazno. Ovo svladavanje samoga sebe nakon tolike grubosti osvojilo je i njegove najljuće protivnike.

Pri koncu rasprave imao je Charke, protivnik, toliko smionosti, da pozove prisutne, neka zahvale Bogu za pobjedu, koju mu je On udijelio ovoга dana nad Campionom.

Slušatelji su bučno ustali i odgovorili mu glasnim psikanjem.

Tri dana iza toga izrekao je Norton svoj sud o raspravama ovim riječima: »Po mome mišljenju rasprave su bile nesamo besplodne, nego upravo štetne. Svi izvještaji o njima samo će nam škoditi.«

Prepirke su iznenada prekinute. Propovjednici, koji su imali nastupiti kao Championovi protivnici, vratili su se na svoje župe.

Burghley je zakuhao kiselu čorbu. Narod je javno govorio, kako je Isusovac sjajno pobijedio. Odmjerenim riječima, pače i svojom šutnjom, dokazao je, koja je vjera prava! Zašto onda još uvijek varaју narod?!

Kancelar je bijesnio. Naložio je, da uhapsе svakoga, koji tako govori. Prijetio se mučilima. Ali javno je mijenje bilo na strani O. Campiona. U porugljivim pjesmama slavili su njegovu pobjedu, a rugali se protivnicima.

Riedel — Ribinski D. I.